

Wytyczne rozwoju zrównoważonej turystyki w Karpatach

(Wysowa Zdrój, 25.06.2015)

Turystyka jest jednym z istotnych czynników rozwoju obszarów górskich. Niekontrolowany jej rozwój przyczynia się jednak do znaczących przekształceń krajobrazu oraz utraty lokalnego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, co ma negatywny wpływ na atrakcyjność turystyczną tych obszarów. Zastosowanie zasad zrównoważonego rozwoju w turystyce pozwala na zaspokojenie potrzeb zarówno turystów, jak i goszczących ich regionów.

Karpacka Grupa Robocza ds. Zrównoważonej Turystyki, działająca przy Porozumieniu Karpackim „Karpaty Naszym Domem”, opracowała więc **rekomendacje dla głównych grup interesariuszy zaangażowanych w rozwój turystyki w polskich Karpatach**. Dodatkowo, z uwagi na istniejące bariery we współpracy międzysektorowej, wskazano na konieczność prowadzenia długofalowych działań, takich jak spotkania, inicjowanie współpracy, etc., mających na celu zrozumienie wzajemnych potrzeb i budowanie współodpowiedzialności za dany obszar.

■ Przedsiębiorcy

Kreują ofertę turystyczną regionu i mają największy wpływ na to, czy będzie to oferta zgodna z duchem zrównoważonego rozwoju.

- 1) **Bazowanie na lokalnym potencjale**, w tym odwoływanie się do zasobów dziedzictwa kulturowego, zabytków i tradycji regionu, zatrudnianie miejscowych pracowników, budowanie sieci lokalnych dostawców, bazowanie na lokalnych produktach gastronomicznych (pokazanie obiegu kapitału w środowisku lokalnym, wzrost świadomości o tych prostych rozwiązaniach), tworzenie sieciowych produktów turystycznych, współpraca z organizacjami pozarządowymi, włączanie młodzieży do działań turystycznych.

- 2) **Tworzenie sieci usługodawców** – współpraca, tworzenie uzupełniających się pakietów turystycznych.
- 3) Dywersyfikacja produktów i usług w postaci **lokalnych marek karpackich**.
- 4) **Współpraca z uczelniami** – prowadzenie badań zmierzających do wypracowania najkorzystniejszych rozwiązań, badanie procesów, efektów danej działalności; współpraca ze szkołami, młodzieżą, z organizacjami pozarządowymi.
- 5) **Synchronizacja udostępniania turystycznego z okresami ochronnymi** (okres lęgowy ptactwa) czy **działaniami gospodarczymi** na danym terenie.
- 6) **Dbałość o infrastrukturę, otoczenie i jakość świadczonych usług.**
- 7) **Dbałość o bieżące aktualizowanie swojej oferty.**
- 8) **Szeroka informacja o lokalnych atrakcjach.**
- 9) **Podnoszenie wiedzy przedsiębiorcy i personelu o regionie**, środowisku, historii, kulturze (personel przyjazny, pomocny dla turysty).
- 10) **Podnoszenie kwalifikacji** zawodowych (obsługa klienta) i językowych **personelu**.
- 11) Opracowanie **kalendarzy imprez** wspólnie z samorządami.

■ Samorządy lokalne

Tworzą warunki, ramy dla rozwoju turystyki w regionie, kształtują wizerunek gminy jako turystycznej, bądź nie.

- 1) **Wzmocnienie działających i tworzenie nowych centrów turystycznych dla odwiedzających**, usytuowanych przy głównych, przelotowych drogach, otwartych w godzinach dogodnych dla turystów (popołudniami, w weekendy), z ofertą spędzenia wolnego czasu, mapami, pamiątkami, lokalnymi produktami, funkcją gastronomiczną. Skutkuje to wzrostem sprzedaży w regionie i przychodów mieszkańców, stąd warto rozważyć dofinansowanie przez lokalne samorządy (inwestycja, która zwróci się pośrednio, w podatkach), np. jedno centrum w gestii kilku gmin obejmujących obszar geograficzny, jak Gorce, Pieniny itp.
- 2) **Tworzenie infrastruktury wspierającej rozwój turystyki**, podnoszenie jakości usług publicznych, tworzenie w gminie sprzyjającej atmosfery dla przedsiębiorców, w tym przyjazny urząd.
- 3) **Kreowanie wizerunku czystej gminy i dbanie o dobrze zachowany krajobraz i dziedzictwo kulturowe** przez odpowiednie planowanie przestrzenne, gospodarowanie odpadami, podniesienie estetyki otoczenia, porządkowanie reklam.
- 4) **Opracowanie i uchwalenie strategii rozwoju turystyki** (ze szczególnym uwzględnieniem ochrony dziedzictwa kulturowego). Strategia powinna być opracowana w sposób partycypacyjny (konsultacje z wieloma grupami interesariuszy – szczególnie z branżą) i uzupełniona o program operacyjny jej wdrażania.
- 5) **Współpraca z organizacjami pozarządowymi i przedsiębiorcami** (np. współpraca właściwych komisji samorządowych, ujęcie rozwoju turystyki w programie współpracy

z organizacjami pozarządowymi, tworzenie Rad Pożytku Publicznego, wspieranie działalności NGO i przedsiębiorców).

- 6) **Sieciowanie produktów turystycznych** (pakietowanie produktów turystycznych); kreowanie produktów opartych na zasobach przyrodniczych i np. na unikatowym krajobrazie.
- 7) **Powołanie gminnego koordynatora ds. turystyki.**
- 8) **Powołanie społecznego zespołu zadaniowego ds. turystyki** (złożonego z przedstawicieli grup interesariuszy). Zespół powinien spotykać się cyklicznie i koordynować wdrażanie strategii rozwoju turystyki i jej programu operacyjnego.
- 9) **Korzystanie z budżetu obywatelskiego na inicjatywy związane z turystyką.**
- 10) **Korzystanie z funduszy dostępnych w ramach lokalnych grup działania.**
- 11) **Organizowanie działań edukacyjnych** (np. szkoleń, wizyt studyjnych) dla lokalnych przedsiębiorców przedstawiających dobre praktyki, nieudanych inicjatyw wraz z diagnozą przyczyn.
- 12) **Prowadzenie zintegrowanych działań promocyjnych** (rzetelna i aktualna informacja na stronie internetowej, publikacja materiałów promocyjnych).
- 13) **Synchronizacja imprez** w regionie oraz z regionami sąsiadującymi.

■ Organizacje pozarządowe

Wspierają procesy społeczne, aktywizują mieszkańców, pozyskują fundusze, stanowią łącznik pomiędzy przedsiębiorcami i samorządem, wspierają mniejszości narodowe i etniczne.

- 1) **Propagowanie dobrych praktyk** w obszarze regionalnym, krajowym, międzynarodowym (tworzenie banków dobrych praktyk w poszczególnych obszarach).
- 2) **Inicjowanie spotkań partnerskich** w celu sieciowania przedsiębiorców i usług, jak również organizacji pozarządowych.
- 3) **Działalność edukacyjna** (szkoleniowa) w celu kształtowania wrażliwości na ochronę zasobów przyrodniczych i kulturowych. Szkolenie w zakresie identyfikowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego, specyficznego dla regionu, które może podnosić atrakcyjność lokalnej oferty, indywidualizować ją.
- 4) **Lobbowanie w samorządzie i właściwych instytucjach** w zakresie wdrażania inicjatyw związanych z turystyką i dobrych praktyk.
- 5) **Tworzenie krajowych i międzynarodowych konsorcjów projektowych** (z organizacjami, uczelniami, instytucjami) w celu pozyskiwania funduszy na działania związane z turystyką.
- 6) **Wsparcie dla władz samorządowych w zakresie identyfikacji i obejmowania ochroną cennych elementów lokalnego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.**
- 7) **Inicjowanie procesów partycypacyjnych**, aktywne uczestnictwo w konsultacjach społecznych, włączanie mieszkańców w procesy decyzyjne.

■ Administracja obszarów przyrodniczych

Zarządzają cennymi przyrodniczo terenami stanowiącymi ponad 70% obszaru polskich Karpat.

- 1) **Współpraca z mieszkańcami, organizacjami pozarządowymi i samorządami** - problemem jest tu brak podejścia partycypacyjnego, przekonania, że teren chroniony to nasz obszar, na którym wspólnie żyjemy i gospodarujemy. Obecnie współpraca ta stoi na nikłym poziomie, administracje obszarów chronionych podejmują mikrodziałania odnoszące się do konkretnych spraw, np. czy i któredy poprowadzić szlak. Konieczne upowszechnienie przykładów prostych działań, które można realizować, np.:
 - a) **działalność edukacyjna** (szkolenia, cykliczne spotkania) **dla lokalnych mieszkańców i przedsiębiorców**, informujące jak najlepiej funkcjonować w otoczeniu obszarów chronionych, jak wykorzystywać tę lokalizację jako przewagę konkurencyjną, także wskazanie w jaki sposób ich gospodarstwo czy przedsiębiorstwo może w najmniejszy sposób szkodzić przyrodzie, promocja dobrych praktyk, informowanie o ograniczeniach wynikających z obszarów chronionych i wyjaśnianie tych ograniczeń;
 - b) **szkolenia dla mieszkańców**, NGO, samorządów, przedsiębiorców o tym, co jest w parku chronione – podnoszenie świadomości lokalnych społeczności; rozwijanie (przez warsztaty, szkolenia) idei ochrony zintegrowanej, dotyczącej dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;
 - c) **rekomendowanie** gospodarstw, przedsiębiorstw, które przeszły cykl szkoleń i współpracują z parkiem;
 - d) w razie wystąpienia sytuacji potencjalnie konfliktowych – **organizowanie spotkań celowych**, uprzedzających wprowadzenie nowych przepisów, podjęcie konkretnych działań i zmierzających do wspólnego wypracowania rozwiązania;
 - e) **budowanie współodpowiedzialności za obszar**;
 - f) **aktywne poszukiwanie dofinansowania i budowanie konsorcjów projektowych**, np. z uwagi na samodzielność finansowania parków narodowych powinno im zależeć na zawieraniu partnerstw lokalnych w celu pozyskiwania środków na projekty; zapewnienie funduszy na pielęgnację otoczenia przyrodniczego obiektów zabytkowych.
- 2) **Szkolenia dla pracowników służb ochrony przyrody wspierające w prowadzeniu dialogu z miejscową społecznością**, np. z komunikacji społecznej, prowadzenia spotkań, rozwiązywania konfliktów (i/lub zatrudnienie wyspecjalizowanych w tym zakresie pracowników).
- 3) Uwzględnienie w zadaniach administracji także **sprzysiania rozwojowi gospodarczemu danego terenu** i godzenie ochrony przyrody z rozwojem produktów lokalnych (na przykład finansowanie działań ochronnych). Wypracowanie modelowych działań łączących ochronę dziedzictwa kulturowego i ochronę przyrody.

- 4) **Włączenie marki obszarów przyrodniczych** w budowanie oferty turystycznej; tworzenie infrastruktury turystycznej w celu udostępniania. Wspólne działania z właścicielami w celu ochrony zabytków.
- 5) Udostępnienie na stronach internetowych odnośników do działalności społeczności lokalnej, oferty turystycznej.
- 6) Działania zmierzające do **przekierowania ruchu turystycznego z obszarów wrażliwych przyrodniczo w tereny mniej uczęszczane** a równie atrakcyjne.

■ Uczelnie

Tworzenie zaplecza badawczego dla zrównoważonego rozwoju regionu.

- 1) **Prowadzenie badań, w tym międzynarodowych, użytecznych dla społeczności lokalnych** (tworzenie wzorców architektonicznych, dokumentacja i inwentaryzacja przejawów dziedzictwa kulturowego).
- 2) **Utrzymywanie stałego kontaktu**, współpraca z terenem (przedsiębiorcami, samorządami, organizacjami pozarządowymi).
- 3) **Angażowanie praktyków** do działań (badań, zajęć) prowadzonych na uczelniach.
- 4) **Rozwój praktyk studenckich i wolontariatu oraz programów stażowych** (we współpracy z gminami i obszarami chronionymi), np. W centrach informacji, inwentaryzacja w gminach, w tym stworzenie systemu, w ramach którego gminy/administracja mogłyby sygnalizować swoje potrzeby.
- 5) **Tworzenie programów stypendialnych** dofinansowywanych ze środków gminnych.
- 6) **„Zamawianie” tematów prac dyplomowych** (licencjackich, inżynierskich, magisterskich itd.), badanie trendów w turystyce, tworzenie bazy historyczno-przyrodniczej danego regionu.
- 7) **Świadczenie usług doradczych** (np. w zakresie działań planistycznych, rozwoju produktów turystycznych, uzasadnienia merytorycznego do wniosków), budowa eksperckiej grupy „zaufania społecznego”.
- 8) **Działalność edukacyjna** (wskazanie walorów przyrodniczych i ich wartości poparte badaniami naukowymi, wykłady otwarte, współpraca ze szkołami niższego szczebla), szkolenia dla przedsiębiorców z zakresu marketingu, edukacja regionalna.
- 9) **Tworzenie konsorcjów projektowych** w celu pozyskiwania funduszy na rozwój turystyki.
- 10) **Rozpowszechnianie wyników badań** wśród przedstawicieli samorządów lokalnych, organizacji pozarządowych i innych instytucji.